

Samen aan de slag voor passend werk

OPZET EN UITVOERING CLIËNTENPARTICIPATIE WSW

PROGRAMMA VCP . MAART 2010

INHOUDSOPGAVE

1	Managementsamenvatting	4
2	Inleiding	6
3	Pilotproject cliëntenparticipatie Wsw 2007	8
4	Project Wsw-cliëntenparticipatie	12
5	Projectverloop en projectresultaten	14
6	Conclusies en aanbevelingen	20
	Tien Gouden tips voor het informeren van Wsw'ers	22

TEN GELEIDE

Mijn dank gaat uit naar de medewerkers van het team Cliëntenparticipatie Wsw.

Projectleiders: E. Bannink, J. Fousert (pilot).

Projectmedewerkers: C. Thoolen, E. de Boer.

Verslaglegging: R. Jas.

C.A. Langedijk, directeur Programma VCP.

1

MANAGEMENT SAMENVATTING

In het kader van de modernisering van de Wet sociale werkvoorziening (Wsw) hebben het ministerie van SZW, VNG, Cedris, CG-Raad, LCR en FvO in 2006 gezamenlijk een Plan van aanpak implementatietraject modernisering Wsw ontwikkeld en bekrachtigd.

In de zomer van 2006 verschoof de voorgenomen ingangsdatum voor de modernisering van de Wsw van 1 januari 2007 naar 1 januari 2008. Deze situatie bood ruimte om een pilot voor cliëntenparticipatie Wsw op te zetten, waarbij ervaring kon worden opgedaan in het samenspel tussen gemeenten, instellingen voor arbeidsvoorziening en cliënten, dat moest gaan leiden tot Wsw-participatieorganen.

In opdracht van het ministerie van SZW werd in 2007 door Programma VCP een pilot uitgevoerd bij de gemeenten, Brunssum, Venray, Helmond, Rotterdam, en de GR-gemeenten¹ Hengelo, Hof van Twente en Borne. Op basis van de resultaten van deze pilot ontwikkelde Programma VCP op verzoek van het ministerie van SZW en de CG-Raad in augustus 2007 een uitgebreider plan dat voorzorg in de implementatie van cliëntenparticipatie Wsw bij 111 gemeenten en/of werkvoorzieningschappen in Nederland. Als kerndoelen werden gesteld:

- het fasegewijze realiseren van cliëntenparticipatie Wsw bij alle 111 voor de Wsw verantwoordelijke gemeenten en/of werkvoorzieningschappen in Nederland
- het actief betrekken van mensen met een indicatie Wsw die op de wachtlijst staan, werken bij/via SW-bedrijf of die begeleid werken, of hun vertegenwoordigers
- het bieden van ondersteuning, deskundigheidsbevordering en bevorderen van participatievaardigheden op gemeentelijk niveau
- het stimuleren van netwerkontwikkeling en uitwisseling tussen lokale vormen van cliëntenparticipatie Wsw en het signaleren van praktijkvoorbeelden op dit gebied.

---

¹ GR gemeenten hebben gezamenlijk een openbaar lichaam geïnstalleerd voor de gezamenlijke behartiging van belangen voor de betrokken gemeenten. Deze mogelijkheid wordt geboden onder de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR). Gemeenten die daarvan gebruik maken worden in de rapportage aangeduid als GR-gemeenten.

Tijdens het project trad een aantal complicerende factoren op:

- de samenwerking tussen gemeenten bleek regelmatig ingewikkelder of trager dan verwacht
- sommige projectdoelen bleken te ambitieus gesteld, onvoldoende concreet uitgewerkt of alleen met verhoogde capaciteit haalbaar. Meer tijd bleek nodig voor overleg en afstemming en voor het coachen en begeleiden van inspraakorganen.

Op grond van deze ervaringen in 2008 zijn de projectdoelen tussentijds bijgesteld.

Eind 2009 is het project afgerond. Alle doelen zijn behaald:

- met 420 gemeenten en SW-bedrijven zijn contacten gelegd en relaties opgebouwd
- in totaal hebben 90 voorlichtings- en kick-off bijeenkomsten plaatsgevonden
- programma VCP heeft 96 afspraken met gemeenten gemaakt om te komen tot opzet en samenwerking met betrekking tot de inspraak Wsw
- programma VCP heeft in totaal 81 Wsw-raden direct helpen opzetten. Bij de opzet van Wsw-inspraakorganen heeft VCP aanvullende activiteiten verzorgd zoals training en coaching. 63 Wsw-raden zijn door VCP begeleid en gecoacht en VCP heeft 79 trainingen gegeven.

Eind 2009 vond op initiatief van Programma VCP een werkconferentie plaats waaruit aanknopingspunten en aanbevelingen voor de toekomst zijn gehaald. Deze zijn in de rapportage opgenomen. De aanbevelingen concentreren zich met name op het in stand houden van een voorlichtings- en ondersteuningsstructuur van de inmiddels formeel geïnstalleerde Wsw-raden.

2

INLEIDING

In het kader van de modernisering van de Wet sociale werkvoorziening hebben het ministerie van SZW, VNG, Cedris, CG-Raad, LCR en FvO² in 2006 gezamenlijk een Plan van aanpak implementatietraject modernisering Wsw ontwikkeld en bekrachtigd.

Een van de kerndoelstellingen van de modernisering van de Wsw is, om mensen die kunnen werken met inzet van de Wsw-subsidie, meer dan voorheen bij een reguliere werkgever aan de slag te laten komen. Met name bij jongeren met een handicap en een Wsw-indicatie is het een grote wens, om 'zo gewoon mogelijk' deel te nemen aan de samenleving. In het moderniseringstraject is een belangrijke rol weggelegd voor Inspraak Wsw. De modernisering van de Wsw heeft tot gevolg dat voor het eerst in het 40-jarig bestaan van de Wet Sociale Werkvoorziening de gemeente ervoor moet zorgen dat mensen met een Wsw-indicatie mee kunnen praten en denken over de gemeentelijke Wsw-plannen. Gemeenten en Wsw-gerechtigden kunnen nu, naar letter en geest van de wet, samen aan de slag voor passend werk.

Cliëntenparticipatie is voor (potentiële) Wsw-gerechtigden en hun vertegenwoordigers³ een belangrijk recht. Tevens is het een instrument om te bewerkstelligen dat gemeenten de nieuwe Wsw-doelen ook daadwerkelijk realiseren. Het is immers niet vanzelfsprekend, dat een gemeente louter door het verkrijgen van meer verantwoordelijkheden het beleid ook werkelijk zodanig gaat inrichten, dat werken bij een reguliere werkgever voor mensen met een Wsw-indicatie wordt bevorderd. Cliëntenparticipatie maakt mogelijk, dat Wsw'ers bij hun gemeenten bepleiten dat begeleid werken mogelijk wordt. Cliëntenparticipatie Wsw is

² FvO, de federatie van verenigingen van ouders van mensen met verstandelijke beperkingen, was in 2006 betrokken als initiatiefnemer van het project. In 2007 is de federatie opgeheven en hebben de ouderverenigingen zich verenigd in Platform VG. Platform VG is samen met de CG-Raad initiatiefnemer van Programma VCP.

³ In dit rapport wordt de term Wsw'ers gebruikt voor Wsw-gerechtigden die werkzaam zijn bij een SW-bedrijf of een reguliere werkgever, Wsw-gerechtigden die op een wachtlijst staan en/of hun vertegenwoordigers.

daarmee een belangrijk stimulerend instrument om de betreffende kerndoelstelling modernisering van de Wsw te bereiken.

In de zomer van 2006 werd duidelijk dat de voorgenomen ingangsdatum voor de modernisering van de Wsw zou verschuiven van 1 januari 2007 naar 1 januari 2008. Gemeenten kregen hierdoor meer tijd om de invoering van de nieuwe wet voor te bereiden. Deze situatie bood tevens ruimte om een pilot voor cliëntenparticipatie Wsw op te zetten, waarbij ervaring kon worden opgedaan in het samenspel tussen gemeenten, instellingen voor arbeidsvoorziening en cliënten. Doelstelling hiervan was te komen tot Wsw-participatieorganen, in deze rapportage kortweg aangeduid met de term Wsw-raden.

Programma VCP, een initiatief van CG-Raad en de verenigingen van ouders van mensen met verstandelijke beperkingen, werd gevraagd het project Wsw-participatie uit te voeren. Programma VCP helpt lokale belangenbehartigers bij het werken aan effectieve belangenbehartiging van mensen met beperkingen. Het programma is specialist op het gebied van inspraak door mensen met een beperking, heeft veel ervaring met het geven van voorlichting aan deze groep mensen en spreekt hun taal.

Programma VCP startte in 2007 een aantal opeenvolgende projecten omtrent de inrichting van cliëntenparticipatie Wsw. Deze rapportage doet verslag van de opeenvolgende projectfasen, en geeft tot slot aanbevelingen ten aanzien van de toekomst.

In samenhang met dit project voerde programma VCP ook het project Voorlichting Wsw uit. Binnen dit project zijn Wsw-gerechtigden, hun ouders/verzorgers, belangenbehartigers en intermediairs voorgelicht over de wijzigingen in de Wsw.

Het project Wsw-voorlichting ontwikkelde materialen en diensten en organiseerde talloze bijeenkomsten. Hierover is separaat verslag uitgebracht in de publicatie *Toegankelijke en onafhankelijke voorlichting over gewijzigde Wsw* (Programma VCP, maart 2010).

De twee Wsw-projecten zijn apart uitgevoerd omdat zij verschillende doelstellingen hadden: het oprichten van Wsw-raden en het geven voorlichting over de wijzigingen. Het project Cliëntenparticipatie Wsw is eerder van start gegaan dan het project Voorlichting Wsw. Daar waar nuttig zijn bepaalde activiteiten gezamenlijk uitgevoerd.

3

PILOT CLIËNTENPARTICIPATIE WSW 2007

Samen met de Chronisch zieken en Gehandicapten Raad Nederland (CG-Raad) en de verenigingen van ouders van mensen met verstandelijke beperkingen, ontwikkelde Programma VCP in 2006 een pilot. Plannen hiervoor werden afgestemd met de LCR, ABVAKABO FNV en Platform GGz. In het project werd als missie gesteld: 'het zoeken naar de meest werkzame vorm voor cliëntenparticipatie Wsw'. De pilot diende tevens als voorwerk voor een uitgebreid implementatietraject modernisering Wsw dat in 2008 werd voorzien.

3.1 UITGANGSPUNTEN PILOT

De pilot richtte zich op:

- Wsw-gerechtigden op de wachtlijst
- Wsw-gerechtigden als werknemer van een SW-bedrijf of van een reguliere werkgever
- vertegenwoordigers van Wsw-gerechtigden.

Voor de pilot werden de volgende doelstellingen gekozen:

- het realiseren van cliëntenparticipatie Wsw volgens het wetsvoorstel in minimaal tien gemeenten in Nederland. Daarbij moest de participatie worden gerealiseerd in zoveel mogelijk verschillende lokale situaties voor wat betreft grootte van de gemeente, samenwerking tussen gemeenten, grootte van het schap en de vormgeving van de cliëntenparticipatie Wmo en Wwb
- het bieden van advisering over de vormen van participatie, het geven van voorlichting over de inhoud van de gemoderniseerde Wsw en het aanbieden van deskundigheidsbevordering van leden door scholing en training

→ het komen tot conclusies en aanbevelingen ten aanzien van werkbare vormen van cliëntenparticipatie in de gemoderniseerde Wsw en de randvoorwaarden en benodigde ondersteuning om deze cliëntenparticipatie te realiseren.

Aangenomen werd dat de volgende drie structuren denkbaar zouden zijn voor de cliëntenparticipatie Wsw:

- een gemeentelijke cliëntenraad
- een regionale cliëntenraad die aansluit bij de regionale samenwerking van gemeenten, met relaties met de lokale belangenorganisaties en lokale cliëntenraden Wwb en Wmo
- uitbreiding van bestaande cliëntenraden (bijv. Wwb, Wmo) specifiek met Wsw.

In elk van deze vormen blijft de eindverantwoordelijkheid voor beleid en uitvoering van de Wsw bij de gemeente en gemeenteraad. Elke gemeenteraad zal zijn oordeel moeten geven over de meest wenselijke uitvoering van de Wsw voor de Wsw-geïndiceerden in de betreffende gemeente.

Als richtinggevende thema's voor de invulling van Wsw-participatie werden onderscheiden:

- de visie van gemeente ten aanzien van de invulling van de doelstelling 'de cliënt centraal en waar mogelijk werk bij een gewone werkgever'
- verordeningen Cliëntenparticipatie en Persoonsgebonden budget Begeleid Werken (PGB-BW), en eventuele andere verordeningen
- het wachtlijstbeheer
- het beleid van de gemeente om werkgevers actief te benaderen voor het beschikbaar stellen van werkplekken voor begeleid werken
- het beleid over behoud van verworven vaardigheden van wachtende Wsw'ers (sluitende aanpak)
- de keuze van begeleidingsorganisaties voor mensen die begeleid willen werken zonder gebruik te maken van het PGB

- het gemeentelijk beleid inzake de kwaliteit van het werk in beschutte omgevingen
- de gemeentelijke verantwoording met betrekking tot gemeentelijk Wsw-beleid
- de financiële verantwoording gemeente met betrekking tot de Wsw
- het gemeentelijk beleid ten aanzien van het benutten van faciliteiten van het SW-bedrijf voor andere groepen
- het gemeentelijk beleid met betrekking tot weigeringen bij 'passend' werk aanbod.

Met betrekking tot de voortgang van de pilot werd gerapporteerd naar een klankbordgroep bestaande uit vertegenwoordigers van het ministerie van SZW, de CG-Raad, de VNG, Cedris, ABVAKABO FNV, de LCR, het Landelijk Platform GGz en Divosa.

3.2 VERLOOP EN RESULTATEN PILOT

Per 1 februari 2007 werd de pilot gestart. Binnen enkele weken meldden dertien gemeenten zich als kandidaat, waarvan met de eerste vijf gesprekken werden gevoerd. Daarbij werden de doelstelling en werkwijze van het project, het plan van aanpak en de beoogde samenwerking besproken. Daarin werd duidelijk dat de beoogde taakstelling van het opzetten van zes tot tien pilots cliëntenparticipatie Wsw met de beoogde gemeenten niet haalbaar zou zijn in het gestelde tijdstraject. Na instemming van het ministerie van SZW werd besloten het project te beperken tot de eerste zeven aangemelde gemeenten, Brunssum, Venray, Helmond, Rotterdam, en de combinatie van GR-gemeenten Hengelo, Hof van Twente en Borne. Met de overige acht gemeenten werd afgesproken dat zij bij een landelijk vervolg op de pilot betrokken zouden worden. Omdat de grootste pilot Rotterdam veel meer tijd in beslag nam dan was verwacht, werd een uitlooptijd tot oktober 2007 overeengekomen. Aan het eind van de pilot waren 5 Wsw-raden in de fase van oprichting.

3.3 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN PILOT

De belangrijkste conclusies en aanbevelingen van de pilot zijn hieronder samengevat.

Opbouw van lokale netwerken is een noodzakelijk onderdeel

In elke pilotgemeente is begonnen met het opbouwen van een netwerk van o.a. gemeentelijke actoren, SW-bedrijven, belangenorganisaties voor mensen met een beperking en anderen. Hierdoor konden de Wsw'ers goed bereikt worden, kon de informatie over opzet en bedoelingen van de pilot worden verstrekt en kon de werving voor deelname worden gestart. Door ondernemingsraden van SW-bedrijven waar nodig extra te informeren over de bedoelingen van het project kon de aanvankelijke terughoudendheid en aarzeling weggenomen worden. Het proces van netwerkopbouw was intensief en tijdrovend, omdat in de meeste gemeenten door betrokken partners voldoende kennis, noch voldoende visie was opgebouwd rondom het onderwerp.

Samenwerking project en gemeenten vruchtbaar

De gemeenten zijn in de pilot als eerste benaderd. Duidelijk is geworden hoe belangrijk goede samenwerking was om cliëntenparticipatie Wsw van de grond te krijgen. Door de nieuwe posities en rollen van gemeente en SW-bedrijf die hiermee gepaard gaan, moest veel tijd worden besteed aan afstemming, verheldering en toelichting. Door startbijeenkomsten en workshops met Wsw'ers, wethouders en beleidsmedewerkers te organiseren, werd een goede basis voor verder overleg geschapen. Deze bijeenkomsten werden door de kandidaat Wsw-raadsleden als positief en als concrete steun voor de oprichting en start van een Wsw-raad ervaren. Discussies tussen Wsw'ers, wethouders en beleidsmedewerkers over Wsw-beleid en arbeidsparticipatie waren vaak voor beide groepen een nieuwe en verhelderende ervaring. Elke gemeente benoemde een beleidsmedewerker als direct aanspreekpunt voor het project en de Wsw-raad in oprichting, wat de communicatie effectief maakte. De gemeenten verleenden bovendien prima facilitaire ondersteuning.

Deskundigheidsbevordering is de basis voor een Wsw-raad

In de pilot werd veel aandacht besteed aan het ontwikkelen van toegankelijk en begrijpelijk lesmateriaal. De workshops boden ruimte voor uitleg aan de hand van praktijksituaties. Ook werden moeilijke wetteksten besproken. Door deze aanpak konden de ruim 50 deelnemers aan de workshops de aangeboden lesstof begrijpen en enigszins doorgronden. Daarmee is een essentiële, inhoudelijke basis gelegd voor het functioneren als adviesorgaan Wsw voor de gemeente. De deelnemers waren zeer gemotiveerd, beschikten allen over een zeer ruime ervaringsdeskundigheid, en toonden zich bewust van de aanstaande representatieve verantwoordelijkheid als lid van de Wsw-raad.

De in de pilot ontwikkelde en toegepaste methodiek voor de workshops heeft aangetoond dat bijscholing ten aanzien van de veranderende wet- en regelgeving mogelijk, maar ook inspannend is. De vaardigheden om als Wsw-raad te functioneren bleken bij veel deelnemers

aanwezig. Maar bij een substantieel aantal deelnemers was aanvullende training in workshops wel noodzakelijk.

Wsw-raad als werkbare vorm van cliëntenparticipatie

De pilot heeft aangetoond dat het goed mogelijk is geschikte kandidaten voor de Wsw-raad te vinden. De pilot leerde tevens dat authenticiteit van de Wsw-raad van groot belang is. Hiermee wordt bedoeld: een Wsw-raad die alleen bestaat uit mensen met een Wsw-indicatie of hun wettelijk vertegenwoordigers. De leden van de Wsw-raad zijn daarmee herkenbaar voor hun achterban, wat de kansen op goede onderlinge communicatie vergroot.

De deelnemers gebruikten overigens bij voorkeur de term 'Wsw-raad' als aanduiding voor de vorm van cliëntenparticipatie. De pilot nam deze term over en introduceerde deze term voor algemeen gebruik.

In het project zijn uiteindelijk twee vormen van cliëntenparticipatie Wsw daadwerkelijk gerealiseerd:

- Wsw-raad in een gemeente (met Wsw'ers woonachtig in de gemeente)
- Wsw-raad op de schaal van een werkvoorzieningschap voor drie samenwerkende (GR) gemeenten (met leden woonachtig in een der gemeenten).

In beide vormen is sprake van een eigenstandig op de Wsw gericht authentiek adviesorgaan, met een relevant netwerk van relaties en afstemming met de lokale belangenorganisaties, lokale cliëntenraden Wwb, Wmo en Ondernemingsraden.

De derde vorm, waarin de Wsw-raad een uitbreiding is van de bestaande Wmo-raad is in de pilot niet aan de orde geweest.

Met in acht neming van het bovengenoemde processen en uitwerking adviseerde de pilot de twee gerealiseerde vormen voor de Wsw-raad als uitgangspunt te nemen voor het verder vormgeven van de cliëntenparticipatie Wsw.

4

PROJECT WSW- CLIËNTENPARTICIPATIE

Op basis van de resultaten van de pilot ontwikkelde Programma VCP op verzoek van het ministerie van SZW en de CG-Raad in augustus 2007 een plan dat voorzorg in de landelijke implementatie van cliëntenparticipatie Wsw.

4.1. DOELEN

Als operationele doelen voor dit plan werden gekozen:

- het fasegewijze realiseren van cliëntenparticipatie Wsw bij alle 111 voor de Wsw verantwoordelijke gemeenten en/of werkvoorzieningschappen in Nederland
- in de cliëntenparticipatie zijn de volgende groepen vertegenwoordigd: mensen met een indicatie Wsw die op de wachtlijst staan, werken bij/via SW-bedrijf of die begeleid werken, of hun vertegenwoordigers
- het bieden van ondersteuning, deskundigheidsbevordering en het bevorderen van participatievaardigheden op gemeentelijk niveau
- het stimuleren van netwerkontwikkeling en uitwisseling tussen lokale vormen van cliëntenparticipatie Wsw
- het signaleren van 'beste praktijken' op dit gebied.

4.2. SAMENWERKING

Belangrijk uitgangspunt was om zowel landelijke als lokale samenwerkingsverbanden aan te gaan. Het betreft hier samenwerking met:

- het 'Programma lokale versterking' van Landelijk Platform GGz, die de collectieve lokale belangenbehartiging voor mensen met psychische beperkingen ondersteunt
- ABVAKABO FNV en waar aanwezig de lokale sociale platforms van de vakbonden
- de Vereniging Nederlandse gemeenten (VNG), met het doel om alle gemeenten eenduidig en adequaat te informeren over de wijze waarop de cliëntenparticipatie vanuit Programma VCP wordt ondersteund. Zo worden ook gemeenten geïnformeerd over wat hun inwoners aan ondersteuning kunnen krijgen en hoe de cliëntenparticipatie Wsw zich ontwikkelt
- bestaande lokale platforms van mensen met een lichamelijke of verstandelijke handicap en/of chronische ziekte. Verwacht werd dat zij de nieuwe taken met betrekking tot de invulling van Wsw-participatie niet zomaar op zouden kunnen pakken. Daarvoor zou extra aandacht en begeleiding nodig zijn.

4.3. KERNACTIVITEITEN

Als kernactiviteiten werden onderscheiden:

- het leggen van contacten met bestaande belangenbehartigingsorganisaties om een lokaal netwerk op te bouwen. Hierdoor konden ook contacten worden gelegd met Wsw'ers, met de gemeente of met het SW-bedrijf
- het ontwikkelen van de best mogelijke vorm van cliëntenparticipatie Wsw per lokale situatie
- speciaal beleid ten aanzien van grote steden en (geografisch) omvangrijke werkvoorzieningschappen: voor de vier grote steden, hun deelgemeenten en (geografisch) omvangrijke werkvoorzieningschappen bleek een langere intensieve periode van opbouw noodzakelijk

- deskundigheidsbevordering betreffende de (modernerisatie van de) Wsw en verzorgen van training van (basis)vaardigheden voor de cliëntenparticipatie Wsw
- implementatie, coaching en begeleiding: vraaggestuurde ondersteuning en begeleiding van de (aspirant) Wsw-raadsleden.

4.4. BEOOGDE RESULTATEN

De beoogde resultaten van het project werden als volgt omschreven:

- binnen alle 111 voor de Wsw verantwoordelijke gemeenten c.q. werkvoorzieningschappen realiseert het project een vorm van cliëntenparticipatie Wsw bestaande uit bovengenoemde doelgroepen, die is afgestemd op de lokale en regionale situatie en betrokken is bij gemeentelijke beleidsvorming, uitvoering en evaluatie van de gemoderniseerde Wsw. Onder de 111 gemeenten en werkvoorzieningschappen vallen ook de vijf pilotgemeenten/gemeentelijke samenwerkingsverbanden
- het werven, trainen en voorbereiden van potentiële Wsw-raadsleden
- het coachen en ondersteunen van Wsw-raden
- het streven om de positie, bevoegdheden en inbreng van de mensen die de cliëntenparticipatie Wsw vormgeven vast te laten leggen in lokale verordeningen cliëntenparticipatie Wsw. Dit resultaat werd niet kwantitatief geformuleerd
- de lokale cliëntenparticipatie Wsw is aangesloten bij het lokale netwerk van belangenbehartiging van mensen met een lichamelijke, psychische of verstandelijke beperking en chronisch ziekten.

5

PROJECTVERLOOP EN PROJECTRESULTATEN

Alle gemeenten zijn in 2008 schriftelijk of telefonisch benaderd om te komen tot afspraken. Daarnaast zijn contacten gelegd met lokale belangenorganisaties en SW-bedrijven om in contact te komen met Wsw'ers. In 2008 zijn bij 50% van de benaderde gemeenten activiteiten gestart volgens een gefaseerd lokaal plan van aanpak.

5.1. KWANTITATIEVE RESULTATEN 2008

Eind 2008 is de balans opgemaakt van het eerste jaar waarin het project heeft gelopen. Daaruit kwam een aantal kwantitatieve resultaten naar voren:

- eind 2008 zijn contacten gelegd met in totaal 380 gemeenten (82%) op het niveau van gemeente, gemeenteraden of SW-bedrijven
- eind 2008 is een 50-tal voorlichtingsbijeenkomsten voor Wsw'ers georganiseerd en een even hoog aantal kick-off bijeenkomsten. Kick off bijeenkomsten zijn speciale startbijeenkomsten waarbij wethouders en andere gemeenteambtenaren samen met Wsw'ers aan de slag gingen met de oprichting van een inspraakorgaan
- eind 2008 hebben de benaderde gemeenten gekozen voor verschillende vormen van inspraak in de volgende verhouding:
  - Wsw-raad voor één gemeente: 20%
  - Wsw-raad voor meerdere gemeenten: 60%
  - gecombineerde cliëntenraad (Wsw-Wmo-Wwb): 20%
- eind 2008 is met 82 Wsw-eenheden (organen belast met de lokale organisatie van cliëntenparticipatie Wsw) een afspraak gemaakt tot ondersteuning van Programma VCP bij de opzet van inspraak voor en door Wsw'ers
- van de 90 geplande Wsw-raden zijn er eind 2008 40 opgericht en 19 formeel geïnstalleerd.

5.2. KWALITATIEVE RESULTATEN 2008

De tussentijdse evaluatie geeft ook een kwalitatief beeld van de processen die te maken hebben met de organisatie van Wsw-participatie:

- gemeenten geven op bijzondere, vaak creatieve wijze vorm aan de Wsw-participatie. De meest opvallende vorm was het klanttevredenheidonderzoek als pijler voor het beleid of een enquête met inspraakbijeenkomsten. Ook zijn er gemeenten die de OR inzetten als inspraakorgaan Wsw. Al deze vormen voldoen aan de letter van de wet, maar zijn minder herkenbaar als authentieke participatievorm
- gemeenten hebben vaak nog geen beeld over het betrekken van Wsw'ers bij beleid door inspraak. "Waarover laat je hen meepraten?" was een vaak gestelde vraag
- een behoorlijk aantal gemeenten geeft de SW-bedrijven een belangrijke rol en verantwoordelijkheid in de uitvoering van de nieuwe Wsw. Deze SW-bedrijven, veelal de succesvolle, gaven veelal aan dat de invoering van de nieuwe wet niet hoeft te leiden tot wijzigingen in de uitvoering. Dit deed zich vooral voor in de provincies Zeeland, Noord-Holland, Friesland, Groningen en Drenthe
- het werven van Wsw'ers lukte het beste via persoonlijk contact. Daarom werden er voorlichtingsbijeenkomsten of speciale wervingsacties georganiseerd. Schriftelijke informatie werd als opwarmertje voor een bijeenkomst verstrekt of nadien als geheugensteun. In het 3e en 4e kwartaal is veel succes geboekt met ludieke wervingsacties. Vooral op de zeepkistenacties meldden veel Wsw'ers zich spontaan. Na een wervingsactie volgde doorgaans een speciale voorlichtings- of kick-off bijeenkomst. In een kick-off bijeenkomst werd uitgelegd uit welke inspraakvorm de gemeente gekozen heeft en wat inspraak betekent
- er doen zich tijdens het project ook regionale verschillen voor. De voorbereidende activiteiten in het Noorden (Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel,

Flevoland) bleven nog wat achter bij die in Zuid (Limburg, Noord-Brabant, Gelderland) en Midden (Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland).

5.3. PROJECTAANPASSINGEN NAAR AANLEIDING VAN 2008

Gedurende de uitvoering van het project in 2008 bleek dat de pilotgemeenten niet model hebben gestaan voor alle Nederlandse gemeenten. De pilotgemeenten hadden zich meestal uit eigen beweging en vaak met ambitie aangemeld voor deelname. De gemeenten in het project vertoonden grote verschillen in niveau en ambities waarin ze zich oriënteren en ontwikkelen ten aanzien van de mogelijkheden van de nieuwe Wsw. Aangezien samenwerking met en de wijze van uitvoering door gemeenten een cruciale rol speelden, liep het project in de loop van 2008 vertraging op. Complicerende factoren bleken o.a.:

- de samenwerking tussen gemeenten was regelmatig ingewikkelder of trager dan tijdens de pilot
- de pilot bleek te hebben geleid tot te ambitieuze doelen voor het landelijke project, die onvoldoende concreet werden uitgewerkt. Bijvoorbeeld was nagelaten om de gewenste mate van participatie van een Wsw-raad nauwkeurig te normeren, zodat niet helder kon worden aangegeven hoe ver de projectorganisatie moest gaan in het opzetten en bijstaan van een Wsw-raad
- bepaalde noodzakelijk gebleken activiteiten (zoals kick-off bijeenkomsten) waren niet in de projectplanning opgenomen en andere activiteiten (zoals coaching en begeleiding) bleken te sober ingepland
- de capaciteitsbehoefte was hoger dan verwacht door o.a. veelvuldig persoonlijk contact met gemeenten/schappen om te komen tot een afspraak dan wel afwijzing van samenwerking voor opzet van een Wsw inspraakorgaan. Oorzaak hiervan was onder andere de complexiteit van de samenwerking tussen gemeente(n) en netwerkpartners (w.o. SW-bedrijven).

Op grond van bovenstaande afwegingen stemde Programma VCP met de opdrachtgevers een aantal bijstellingen op het project af:

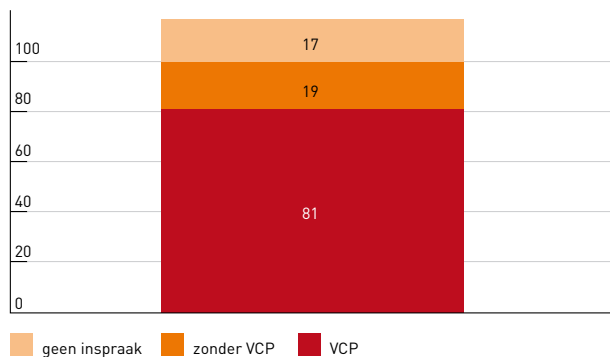
Activiteiten	Was	Werd
Aantal rapportage inspraakvormen Wsw per gemeente	443	420
Aantal inspraakorganen Wsw per eenheid	111	90
Aantal trainingen inspraak Wsw per eenheid	93	79
Aantal coaching en begeleiding inspraakorganen Wsw	90	60

5.4. EINDRESULTATEN

In 2009 heeft het project de activiteiten uitgevoerd die op grond van de aanpassingen waren overeengekomen. Eind 2009 is het project afgerond. Hieronder worden de belangrijkste eindresultaten aangegeven.

Contacten en gemaakte afspraken.

Alle 420 gemeenten zijn door Programma VCP bereikt en benaderd voor het ondersteunen van het opzetten van Wsw-inspraakeenheden. Hierdoor zijn alle uitvoerders van de Wsw bereikt. In totaal heeft Programma VCP 96 opdrachten verkregen tot samenwerking rondom inspraak Wsw. In het 4e kwartaal van 2009 zijn daarbij ook nog opdrachten verworven bij gemeenten die in beginsel afwijzend tegenover de samenwerking stonden, zoals Amsterdam, Tilburg, Empatec en IBN. Bij het einde van het project waren overigens nog niet alle opdrachten gerealiseerd.

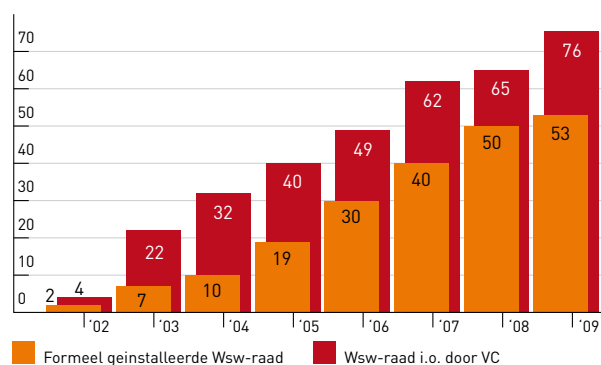

Figuur 1: Verdeling organisatiegraad Wsw-eenheden (totaal 117)

Totaal aantal Wsw-eenheden (figuur 1)

Eind 2009 zijn er in totaal in Nederland 117 eenheden die de Wsw zelf of gezamenlijk uitvoeren⁴. 100 daarvan zijn Wsw-raden of gecombineerde inspraakeenheden. 81 Wsw-raden werden volledig door Programma VCP ondersteund, bij 19 gaat het om andere of gecombineerde Wsw-inspraakeenheden waarbij VCP niet de kern van de activiteiten heeft verzorgd.

17 eenheden hadden eind 2009 om uiteenlopende redenen afwijkende vormen van inspraak geregeld of hadden nog geen vorm van inspraak geregeld. In deze gevallen is de samenwerking met Programma VCP om uiteenlopende redenen niet tot stand gekomen. Redenen variëren van het hebben gekozen voor een andere begeleidingsinstantie of het niet kunnen vinden van geschikte kandidaten tot het kiezen van zeer afwijkende inspraakvormen zoals het houden van een enquête.

Figuur 2: Door VCP gerealiseerde Wsw-raden i.o. en formeel geïnstalleerde Wsw-raden⁵

Verdisconteerd naar aantallen deelnemers mag worden geschat dat eind 2009 ruim 900 Wsw'ers in adviesverband opkomen voor de belangen van 90.000 mensen met een Wsw-indicatie.

Door Programma VCP gerealiseerde Wsw-raden (figuur 2)

Eind 2009 zijn binnen het project 76 Wsw-raden door Programma VCP opgericht. De vijf Wsw-raden van de pilot zijn in deze resultaten buiten beschouwing gelaten omdat ze al eerder gerealiseerd waren.

Eind van 2009 waren er 53 Wsw-raden officieel geïnstalleerd, waaronder de 5 Wsw-raden die in de pilot zijn opgericht.

⁴ Dit aantal ligt hoger dan de 111 Wsw-eenheden die bij de aanvang van het project als totaal werden aangenomen. Door de contacten met alle gemeenten bleek de schatting van 111 eenheden te laag. In praktijk bleken er 117 Wsw-eenheden werkzaam binnen en tussen de gemeenten.

⁵ De cijfers over de Wsw-raden i.o. door VCP zijn exclusief de opbrengsten van de pilot. De cijfers over de Formeel geïnstalleerde Wsw-raden zijn inclusief de pilotresultaten. Dit heeft te maken met verschillende rapportagevormen in 2008 en 2009, waardoor het precieze aantal raden i.o. inclusief de pilot niet eenduidig per kwartaal aan te geven is. Het verschil tussen het aantal formele Wsw-raden en Wsw-raden i.o. onderling heeft te maken met het feit dat de formele installatie doorgaans iets achterloopt op de oprichting van de Wsw-raden.

Begeleidingsactiviteiten door Programma VCP

Gedurende het project heeft Programma VCP diverse begeleidingsactiviteiten gerealiseerd. Deze zijn alle conform de doelen en soms zelfs in hogere mate dan de doelstelling gerealiseerd. We vatten deze samen:

- er zijn 420 rapportages gemaakt ten aanzien van de gelegde contacten over Wsw-participatie met vertegenwoordigers van gemeenten en/of SW-bedrijven
- in totaal heeft Programma VCP 90 voorlichtings- en kick-off bijeenkomsten uitgevoerd. Aanvankelijk is een onderscheid gemaakt tussen een strikte voorlichtingsbijeenkomst en een startbijeenkomst, maar in de loop van het traject zijn deze vormen vaak om praktische redenen gecombineerd
- in totaal zijn 79 trainingen gegeven. Eén training omvat 4 bijeenkomsten van 1 dagdeel. Aan het eind van 2009 waren enkele trainingen nog niet afgerond
- in totaal zijn 63 Wsw-raden in wording begeleid en gecoacht. De andere raden hebben geen gebruik willen of kunnen maken van coaching.

Verspreiding Wsw-inspraakenheden naar soort over het land (figuur 3)

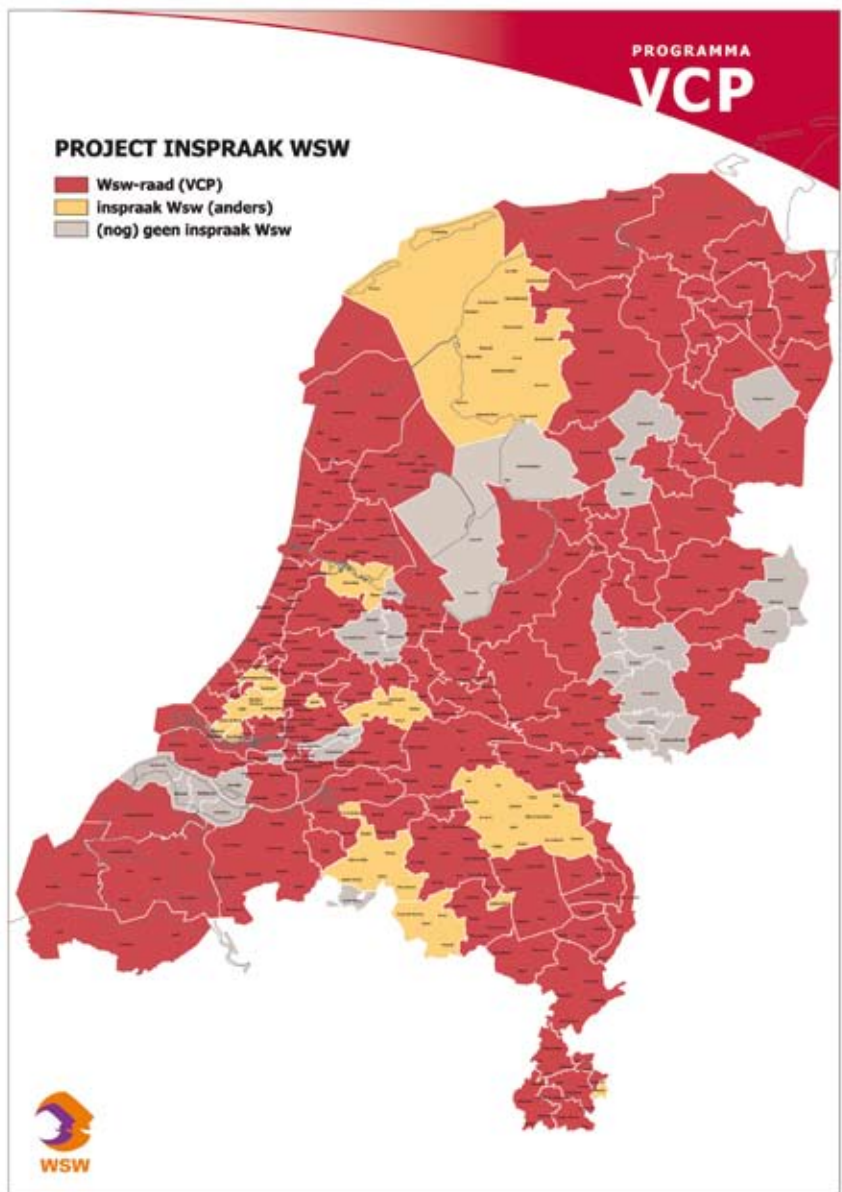
Met name in Zuid-Holland, Friesland, en Noord-Brabant wordt de Wsw inspraak geregeld zonder steun van VCP. Hier speelt met name de betrokkenheid van de SW-bedrijven een rol, die door gemeenten worden ingezet om de inspraak te regelen. In enkele gevallen is de samenwerking tussen Programma VCP en gemeente minder goed van de grond gekomen als was gehoopt.

De gemeenten waar de inspraak in het geheel nog niet van de grond is gekomen of waarover geen informatie bekend is, zitten met name in het midden en oosten van het land. In Gelderland is opvallend weinig inspraak geregeld, noch door VCP noch anderszins.

Organisatiegraad van de Wsw-raden in relatie tot hun omgeving.

De raden per soort blijken als volgt te zijn verdeeld:

- Wsw-raad per gemeente (10%)
- Wsw-raad per regio (60%)
- samen met Wwb-raad (10%)
- samen met Wmo-raad (10%)
- combinatie (9%)
- anders (1%)

Figuur 3: Spreiding Wsw-participatievormen over Nederland eind 2009

6

CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

6.1. CONCLUSIES

Met de afsluiting van het project kan worden geconcludeerd dat alle doelen van het project zijn gehaald. De realisatie van een bevredigend aantal Wsw-raden kan op conto worden geschreven van het projectteam en de heldere en gestroomlijnde communicatie en afspraken die met de leden van de klankbordgroep heeft plaatsgevonden. Hierdoor zijn tussentijdse bijstellingen mogelijk gemaakt, zonder welke het project niet het eindresultaat van nu had opgeleverd.

6.2. AANBEVELINGEN

Op grond van de ervaringen die met processen zijn opgedaan en contacten die in het project zijn gelegd, geeft Programma VCP nog een aantal aanbevelingen die mogelijk in de toekomst van waarde kunnen zijn. Deze worden hieronder toegelicht.

Randvoorwaardelijke initiatieven

De meeste raden zijn in de beginperiode vooral bezig geweest met de eigen organisatie. Dat kost tijd. Parallel aan het vormen van een Wsw-raad hebben de deelnemers, vaak met hulp van Programma VCP, nog een aantal randvoorwaardelijke initiatieven genomen, zoals:

- het oprichten van een regionaal netwerk
- het inschakelen van externe deskundigheid, zoals bijvoorbeeld om een onderzoek te laten uitvoeren naar de kwaliteit van begeleiding van Wsw-raden
- het regelen van een vergoeding voor deelname aan de raad.

Deze randvoorwaardelijke initiatieven zijn zeer behulpzaam gebleken bij de totstandkoming van een goed functionerende Wsw-raad en verdienen dan ook tijd en aandacht.

Authentieke Wsw-raden en afstemming

Het zo klein mogelijk maken van afstand tussen cliëntenparticipatie en haar achterban is van groot belang. De mensen die de cliëntenparticipatie Wsw vormgeven moeten herkenbaar en gemakkelijk bereikbaar zijn voor werknemers/geïndiceerden Wsw in elke gemeente. Vandaar dat een authentieke Wsw-raad sterk wordt aanbevolen. Afstemming met de cliëntenraden Wwb en Wmo is daarbij een belangrijk aandachtspunt.

Inzet van lokale platforms

In veel gemeenten zijn lokale belangenbehartigers van mensen met een handicap of chronische ziekte actief. De organisaties van mensen met psychische beperkingen zijn vaak nog maar beperkt aanwezig op lokaal niveau. Waar ze wel aanwezig zijn, is dat vaak in nauwe samenwerking met de belangenbehartigers van mensen met lichamelijke beperkingen en mensen met verstandelijke beperkingen. Om een goede cliëntenparticipatie rondom de Wsw te realiseren beveelt het project dan ook verdere benutting van de bestaande infrastructuur van lokale platforms en de ondersteuningsstructuur van Programma VCP aan.

Voortgezette ondersteuning

Programma VCP heeft gedurende het project in toenemende mate verzoeken om voortzetting van de ondersteuning van de Wsw-raden gekregen. Het blijkt dat gemeenten de ondersteuning nog niet zelf ter hand nemen, omdat zij onvoldoende tijd hebben of nog niet voldoende deskundig zijn. Wsw-raden vragen onder andere om extra ondersteuning om goed ingewerkt te raken, maar ook om zich de vaardigheden en competenties meester te maken die nodig zijn in relatie met de gemeente. Dit is overigens ook andersom het geval. Het communiceren met mensen met een lage geletterdheid en/of lager begripsniveau, soms als gevolg van auditieve of verstandelijke beperking, vergt ook van gemeenten inlevingsvermogen en aanpassing van de gebruikelijke

(culturele) normen en vormen. Andere zaken waarvoor voortdurende ondersteuning wordt gevraagd zijn:

- bekijken van informatie en adviesvaardigheden
  - verhoogde kans op uitval van Wsw-raadsleden en de manier van daarmee omgaan
  - opvolging en vervanging leden Wsw-raad
  - samengaan met andere adviesorganen, zoals wwb-raad of Wmo-raad of participatieraad
  - veranderingen of wijziging in wet- en regelgeving.
- Tevens geven Wsw-raden aan dat een regionaal en landelijk netwerk van Wsw-raden van groot belang is voor het leveren van kwalitatieve inspraak.

Borging van informatievoorziening

Gedurende het project heeft Programma VCP geconstateerd dat Wsw-gerechtigden en gemeenten elkaar voor vragen en advies steeds meer opzoeken. De uitgebreide campagnes van het ministerie van SZW en de VNG ten spijt, waren eind 2009 nog niet alle gemeenten in staat toegankelijke informatie over de Wsw te geven of zelf de regie te nemen over de uitvoering. Een aanzienlijke hoeveelheid gemeenten blijkt onvoldoende in staat Wsw-gerechtigden met vragen over de Wsw op te kunnen vangen. Vaak is binnen gemeenten niet bekend welke afdeling of welke medewerkers informatie verstrekken en er wordt met regelmaat terugverwezen naar SW-bedrijven. Ook blijkt dat toegankelijke en onafhankelijke informatie door partijen als de VNG, LCR of SBCM (het kenniscentrum voor de Sw-sector) op dit moment (nog) niet gegarandeerd kan worden.

6.3. TOT SLOT

Voor het behouden en verder ontwikkelen van vitale Wsw-inspraakeenheden is het project een goede start geweest. Het vastleggen, verankeren en verder uitbouwen van de Wsw-participatie is een volgend station op deze weg. Daarvan hoopt Programma VCP dat in 2010 bij het ministerie van SZW en VNG een duidelijke visie en ambitie ontstaat op de wijze waarop de continue ondersteuning kan worden georganiseerd.

TIEN GOUDEN TIPS

Tijdens het project zijn voor de Wsw'ers tips en suggesties geformuleerd die hun bijdrage kunnen optimaliseren. Ter overweging deze tien gouden tips:

Tien Gouden tips voor inspraak Wsw

- 1 Maak een werkplan waarin je de taken van de Wsw-raad en van de leden vaststelt.
- 2 Zorg dat je begrijpelijke en onafhankelijke informatie krijgt.
- 3 Regel je ondersteuning. Zorg voor een budget voor organisatie, administratie, publicatie en deskundigheid.
- 4 Bouw een goede relatie op met de gemeente of het GR bestuur.
- 5 Wees professioneel. Weet waarover je praat en met wie, communiceer duidelijk, maak duidelijke adviezen, zorg voor (externe) deskundigheid
- 6 Betrek je achterban bij het werk van de Wsw-raad, houd ook rekening met hun mening.
- 7 Evalueer jaarlijks je eigen functioneren als Wsw-raad. Let ook op samenwerking met de gemeente (bestuur Gemeenschappelijke Regeling) en anderen, zoals OR of belangenorganisaties.
- 8 Presenteer je naar de buitenwereld als één raad met één stem.
- 9 Kom op voor je eigen belangen en respecteer de mening van een ander, en luister daar ook naar.
- 10 Heb plezier in wat je doet!

Voor u ligt het eindverslag van het implementatieproject Cliëntenparticipatie Wet sociale werkvoorziening (Wsw). Dit project, inclusief een pilot in 2007, werd in 2008 en 2009 uitgevoerd door Programma Versterking CliëntenPositie (VCP) in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Programma VCP heeft in het project Wsw-gerechtigden, hun vertegenwoordigers, gemeenten en SW-bedrijven ondersteund en geadviseerd bij het oprichten van inspraakorganen ten behoeve van de implementatie van de Wsw-participatie. Het project was onderdeel van het implementatietraject wetwijziging Wsw.

Binnen het project heeft Programma VCP de totstandkoming van 81 Wsw-raden direct ondersteund en belangrijke bijdragen geleverd aan nog eens 15 raden. In het project is met 420 gemeenten contact geweest op het gebied van de invulling en organisatie van de lokale Wsw-participatie. In totaal hebben 90 voorlichtings- en kick-off bijeenkomsten plaatsgevonden en zijn 79 trainingen gegeven.

Mede door het project zijn ruim 900 Wsw'ers in lokaal adviesverband in staat gesteld op te komen voor de belangen van 90.000 mensen met een Wsw-indicatie. Hierdoor kunnen gemeenten en Wsw-raden nu daadwerkelijk samen aan de slag voor passend werk.